

amelyen látható a vértanúhalált halt Szent Bertalan képe. Az apokrif iratok tudósítása szerint Bertalan először Itáliában, majd Örményországban hirdette az evangéliumot. Itt lett Krisztus vértanúja, mégpedig úgy, hogy megnyúzták, majd lefejezték. Erre a sorsra utal, hogy egyik kezében kést, a másikban a tulajdon bőrét tartja. De a kép hordoz valami személyes kiegészítést is: Michelangelo erre a bőrre – sokak feltételezése szerint – saját önarcképét festette rá.

Ez a mű szerves kapcsolatot mutat Kerényi Marszúasz-értelmezésével: Ha nem lehet személyiségfüggetlen egy hiteles alkotás, akkor hatványozottan áll ez a feltétel egy apostolra. Jézust követni nem lehet sem jelmezben, sem propagandistaként, hanem csak teljes valónkkal, teljes önátadással, még ha ezért az életünkkel fizetünk is. A lenyúzott bőr, rajta a levágott fejjel a bizonyíték erre. Michelangelo szerint is.

Gaál hosszasan elbeszélgethetne József Attilával, a költővel, s eszmélkedhetnének együtt a világ dolgairól és az önálló, szabad alkotói létről. A *Világosítsd fel* című vers kapcsán értelmezhetnék a külső körülményeket s az emberismeretet. Innét már könnyebben menne a Gaál posztkommunista jelenében beállt zavarodottság, a klausztofóbia és a dezorientáltság értése. Hogy ugyanúgy szorong és fenyegetve érzi magát az ember, mert a diktatúrák helyett a globális kapitalizmus rejtett diktatúrája jött el. József Attila mély őszinteséggel feltárná azt is, mi történik, ha valaki kiszolgálja a fizetett pártfogók igényeit, s ha hozzájuk igazítja az alkotói tevékenységét... a fasiszta kommunizmusról is ejthetnének néhány szót...

Mindezek után talán letisztultabb lenne Gaál további alkotói tevékenysége. S ne feledje azt sem, hogy a konzonancia nem más, mint feloldott diszsonancia.

ZSIRAI LÁSZLÓ

Reciprok

Véletlenül találkoztam az utcán egy régen látott, kedves nővérrel, akivel gyakran hangosan mosolyogtunk össze a rendelőben, tudván: a nevetés gyógyít. Tekintetében a meglepetés örömeinek fényével érdeklődött: „Hogy van, Laci? Ír?” Nem hagyhattam ki a poént, ezért így válaszoltam: Nem ír, hanem magyar vagyok.

Noha az irodalom gyakorlati oldalát tekintve kényelmesebb volna ír írónak lenni. Erre a sommás következtetésre jutottam, amint elolvastam Zsille Gábor – a Magyar Írószövetségben fogant, Olvasat című, új internetes folyóiratban publikált – tapasztalatát. Történetesen arról számol be, hogy műfordítással megbízott szerzőként képtelen személyesen megközelíteni a nevesebb író költőket, mert azok ügynökségekre bízták műveik menedzselését. Az ügynökség egyértelmű szerepe, hogy leveszi az alkotó művészeletről mindazt a gondot, ami az írásaik elhelyezésével (alkalmas kiadók keresésével, olykor a műveikkel szemben fellépő szerkesztői okvetetlenkedés elviselésével, egyéb adminisztrációval), azaz az effektív alkotómunkát megszakító figyelemeltérítéssel jár. Targyaljon csak ezekkel a műveiből élőködő „hiénákkal” az ügynökség, szedje be a

versekért, könyvekért fizetendő jogdíjat, mondja meg, hogy mikor, hol kell fellépniük, dedikálniuk a világ különböző égtájain, és punktum. Hagyják őket békében művészkedni, s ha e tevékenységük eredményes – költeni. A költőnek ugyanis ahhoz, hogy hivatása eredményeképpen valóban költeni is tudjon, előbb szereznie kell...

Neves ökölvívónk, Papp Laci hívta fel a figyelmet vagy négy évtizede egy találkozón az Óbuda Tévesz irodaházában, hogy ne feledjem: „A profizmus pénzzel jár.” Zsille az író költők esetében ezt „jogdíj elnevezésű sarcnak” hívja. Valószínűleg azért pattanhatott ki a fejéből ez az árnyalat, mert Magyarországon az utóbbi évtizedekben a folyóiratok, könyvkiadók serege feledkezik meg szerzői munkájának méltó honorálásáról. Pedig ha nem lennének kéziratok, bezárhatnának a kiadói szerkesztőségek (érdemi lektorátusok már szinte nem is léteznek), a nyomdák, a könyvruházak. Az író profi írók viszont abból élnek, hogy tekintélyesek. Nem kuncsorognak szellemi energiájukat elaprózva különféle helyeken a közlésért. Inkább a kiadók az ügynökeiknél, ha nyereséget hozó kiadvány a céljuk.

ZSIRAI LÁSZLÓ (1956) Budapest

Hazánkban szintén volt példa irodalmi ügynökség létrehozatalára (az Írószövetségen belül is), ami aztán valahogy hamarosan az érdektelenség ravatalára került. A kortárs irodalmi termelés egy részét tekintve nem véletlen, hiszen az ezeket létrehozó, a tagjaik által magasztalt irodalmi társulatok nem számoltak egy, a valódi sikerre nézve döntő tényezővel: az olvasóval. Utóbbi ugyanis elfordult a kortárs szépirodalom jelentékeny részétől, mert csúnya irodalomnak minősítette. Bizonyos jelek szerint közel száz esztendő próbáját állta ki a fiatalon elhunyt Batthyány Ödön gróf 1920. március 17-én naplójába rögzített véleménye: „A művészetben, mint mindenhol, csak az boldogulhat, kit a sajtó tol és ki minden ideális, azaz igazi művészetet elvet és a helyett különködik és rútat produkál. A művészet, mely arra való, hogy az embert fölemelje és eszébe juttassa szellemi életét és maga állását, óh, a művészet, mely szép, jó, nemes és igaz – mivé fajult! Menj a füledt levegőjű, zsúfolt színházakba, nézz körül a képcsarnokokban és kiállításokban, és ha nem romlott már el ízlésed, mondd meg, hogy igazam van-e? – Üzlet, üzlet, ami vonz, ami elkel, azt produkálják, és legyen még olyan aljas, művészetnek nevezik. Undorodom mindettől.” Se szeri, se száma az önjelöltek által indított irodalmi társaságoknak az utóbbi évtizedekben. Azok kivételével, amelyek valóban hasznos, értékes ismeretterjesztő munkát végeznek, minden egyéb ma is érvényesek Gárdonyi Géza megállapításai: „Mik az irodalmi társaságok? A krajcárok egyesülnek, hogy elmondhassák magukról: – Tagja vagyok a forintnak.”

A gróf Batthyány Ödön által említett üzlet a könyvpiac fontos szempontjává vált. Noha az olvasók elé bocsátott szépirodalmi termés kiválasztásában az esztétikai-etikai hatás kisugárzása legalább annyira döntő, ha nem döntőbb érvként kellene, hogy szerepeljen az irodalmi termelésben. „Azontúl, hogy írás: erkölcs!” – hangoztatta egyszemélyes folyóirata, a Tanu bevezetőjében Németh László. Vagyis: nem mindegy, hogy mi kerül az olvasó elé, mivel a könyv nemcsak szórakoztat, hanem nevel is. A jó könyv szellemisége hitet megerősítő tényezőként kell hogy jelen legyen az ember lelki életében.

A könyvek, az irodalmi tevékenység üzleti jellegét kifejezi, hogy az irodalom megjelenésének technikai feltételei között elsőrangú szerepet kapott a könyvnyomtatás, noha szolid mértékben ugyan, de terjedőben van a számítógépes olvasás lehetősége is. Az írók hozzáállása az üzlethez Fekete István naplójának részletével érzékeltethető: „Először a Móra emlékezett meg hetvenedik születésnapomról, úttörőkként körítve... Kovács Miklós átnyújtotta a

Csend bőrbekötött példányát, és megemlítette, hogy a Móránál közel másfél millió példányban jelentek meg könyveim... Ezen kissé elgondolkodtam, mert ez a szám legalább 2-3 millió forintot jelentett a kiadónak. Erről azonban nem volt szó. Utána szépen »saját« taxival hazajöttem..., még az aktatáskámat is ottfelejtettem...”

Karinthy Frigyesnek jelentős segítséget nyújtott Grätzer József, a későbbi „rejtvénykirály”. Itt említendő a ’20-’30-as évekből Karinthy önkéntes irodalmi titkára, Dénes Miklós, aki első lépéseként kétszáz Karinthy-cikket ajánlott fel a Tolnai Világlapjának másodközlésre. E tevékenységével 300 pengőt szerzett az írónak, aki azonnal 10%-kal jutalmazta. Annak a kultúrház- és/vagy könyvtárvezetőnek, aki például a napjainkban divatos Lackfi Jánost szeretné meghívni egy kis irodalmi vidámságra (hadd ne mondjam, bohóckodásra!), Eszéki Erzsébettel kell egyeztetnie. Felszívódtak az ügynevezett régi kávéházi írók, akikről a betérő idegenek azt gondolhatták, hogy piti maszekok, maguk könyvelnek maguknak. Felszívódtak azok a beszélgetős alkalmak is, amikor kezdő költőként ittuk Vasadi Péter, Fodor András vagy Ladányi Mihály lelünk, ambíciókat erősítő szavait. Ebben az okostelefonok, számítógépes klaviatúrák gombjait nyomogató, felgyorsult világban érik a közöny. A kortárs művekről szakmai körökben is kevésbé beszélnek. Portréműsorokból, pletykákból sem az derül ki, hogy ki mivel írta, hanem inkább, ki kivel itta, focizta, trükközte be magát az irodalomba.

A külföldi jelenlét lehetősége napjainkban többféle módon biztosítható. Korábban a Szerzői Jogvédő Hivatal szervezeti keretében történt a magyar szépirodalmi művek kiajánlása külföldi kiadóknak. Ma ennek többféle módja létezik. A leghatásosabb propagandát az utóbbi időben a Külgazdasági és Külügyminisztérium Kulturális Diplomáciáért felelős helyettes államtitkára felügyeletében álló Publishing Hungary képviseli. Schöberl Márton helyettes államtitkár nekem címzett levelébe foglalt tájékoztatása szerint e minisztérium „célkitűzései között szerepel, hogy a magyar kultúra legkiválóbb alkotásainak külföldi megjelenési lehetőséget biztosítson, mely művek híven tükrözik a klasszikus és kortárs irodalmunk útján közvetített magyarság-képet is”. A minisztérium illetékesei a korábbi kormányok alatt megszokottól örvendetesen eltérő módon, a *keresztény gyökereire is büszke* magyarság-kép kialakítására törek-szenek. A magam részéről kíváncsian várom e törekvés szépirodalmi területen megmutatózó eredményeit. Az idegen nyelven történő megjelenéshez szükséges műfordítások megszületésének

anyagi segítése a PIM-ben működő Magyar Könyv- és Fordítástámogatási Iroda feladata. Azok az alkotók, akik képtelenek kivárni az e szervezetek – a mostanára megpezdülten elszaporodott mértékű könyvmennyiséghez viszonyítva – még mindig meglehetősen szűk körű lehetőségeihez történő hozzájutást, és nem kerülnek a kiválasztottak közé, maguk kezdeményezhetik műveik külföldi kiadását személyesen vagy szerencsés esetben műfordítói ismeretségek, kiadók útján. Utóbbi ugyan kevésbé jellemző, de léteznek rá példák, miszerint egyes hazai kiadók az általuk megjelentett művek külföldi kiadását is szorgalmazzák. Azokat a szerzőket, kiadókat, akik nem képesek önállóan publicitást teremteni Magyarország határain túl, nagyban segíthetné egy nemzetközi szinten prosperáló, a magyar irodalom ilyen irányú menedzselésével foglalkozó ügynökség, amelyik szélesebb szerzői körből merítve próbálna

elismerést szerezni kortárs szépirodalmi műveknek.

Illetékesek gyakran hivatkoznak szakmai kritériumokra, amelyek meglete minden bizonnyal nagyon fontos mérce. Ám ahogy Gárdonyi Géza, a klasszikus magyar irodalom máig is egyik jeles reprezentánsa megosztotta tapasztalatát: „A kritika fújhat hideget, fújhat meleget. De ami értéktelen, nem fújhatja bele a nemzeti kultúra kincstárába. Ami értékes, nem fújhatja semmivé.”

Ahhoz, hogy teljesítőképes legyen, a hivatás-szerűen alkotó író, költő számára (mint bármilyen szakmát űző embernek) persze hogy szükséges a megélhetését biztosító jövedelem. Ám bízom benne, hogy a legértékesebb-leghitelesebb valutát még mindig az elismerés szeretetével visszasugárzó olvasói figyelem jelentheti. Azt az alkotót, aki művei által képtelen az olvasók szívébe költözni, vélhetőleg elutasítják az ügynökségek is.

